

BOSHLANG'ICH SINFLARDA MATEMATIKA DARSLARIDA OG'ZAKI HISOBLASH MASHQLARIDAN FOYDALANISH USULLARI

Imomaliyeva Adiba G'anijonovna

Farg'ona viloyati Buvayda tumani

12-umumiy o'rta ta'lim maktabi boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya (Abstrakt). Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda matematika darslarida og'zaki hisoblash mashqlaridan foydalanish usullari ko'rib chiqiladi. Og'zaki hisoblash mashqlari o'quvchilarning matematik qobiliyatlarini rivojlantirish, ularda tezkor va aniq hisoblash ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Maqolada o'yinlar va musobaqalar, maxsus mashqlar, vizual materiallar, mavzuni kontekstual qilish hamda mashqlarni takrorlash va mustahkamlash kabi usullar tahlil qilinadi. Ushbu usullar yordamida darslarni qiziqarli va samarali o'tkazish mumkinligi, shuningdek, o'quvchilarning matematik bilimlarini mustahkamlashga erishish mumkinligi ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar; Matematika, maxsus mashqlar, vizual materiallar, kontekstual, samaradorlik, arifmetik amal, vizual material, interaktiv, og`zaki hisoblash;

Kirish qism (Introduction). Ma'lumki , matematik ta'lim sohasi bo'yicha standart ko'rsatkichlar bolalarda natural sonlar va nol to'g'risida tasavvurni shakllantirish, puxta hisoblash ko'nikmalarini hosil qilish, amaliy masalalarni yechishda natural sonlarni va arifmetik amallarni qo'llay olishga o'rgatish, eng sodda geometrik shakllar hamda og`zaki hisoblash va matematik munosabat belgilaridan foydalana olish malakasini hosil qilish nuqtai nazaridan belgilandi.

Og`zaki hisoblashga doir mashg'ulotlarning samaradorligi mashqlarning hajmi va mazmunigagina emas, balki ularning berilishi va tekshirilishi, o'quvchilarning bilimini sinash, og`zaki va yozma mashqlarning almashtirib turilishiga ham bog'liqdir. Og`zaki hisoblash malakalarining uzluksiz takomillashib borishi uchun og`zaki va yozma hisoblash usullarini qo'llashda to'g'ri munosabat o'rnatish, chunonchi og`zaki hisoblash qiyin bo'lgandagina yozma hisoblash zarur.

O`quvchilarning topshiriqni eshitib qabul qilishlarida o`qituvchi topshiriqni o`qib beradi, ular esa eshitadi. Bunda asosiy kuch xotiraga qaratiladi, bunday mashqlar juda foydali bo`lib, eshitish xotirasini rivojlantiradi. Bolalarning og`zaki hisoblash malakalarini har doim tekshirib turish kerak. Og`zaki hisoblashga doir mashqlarni birinchi darslardan oq kiritilsa, samarasi ancha yuqori bo`ladi. O`quvchilarning og`zaki hisoblash malakalari turli-tuman mashqlarni bajarishlari jarayonida shakllanadi.

Asosiy qism (Main part). Boshlang'ich sinflarda matematika darslarida og'zaki hisoblash mashqlaridan foydalanish usullari samaradorlikni oshirish va o'quvchilarning matematik bilimlarini mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Quyida og'zaki hisoblash mashqlaridan foydalanishning samarali usullari keltirilgan:

1. O'yinlar va musobaqalar

O'yinlar: O'yinlar o'quvchilarni rag'batlantiradi va dars jarayonini qiziqarli qiladi. Masalan, "Kim tezroq?" o'yini: o'qituvchi savollar beradi va o'quvchilar kim birinchi to'g'ri javob bersa, u g'olib bo'ladi.

Musobaqalar: Guruhlar orasida musobaqalar o'tkazish mumkin. Har bir guruhga savollar beriladi va eng ko'p to'g'ri javob bergan guruh g'olib bo'ladi. Bu usul o'quvchilarning jamoaviy ishlarini ham rivojlantiradi.

2. Og'zaki hisoblash uchun maxsus mashqlar

Qisqa va sodda savollar: Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun sodda va tez javob berilishi mumkin bo'lgan savollar tanlanadi. Masalan, "5 + 3 qancha?" yoki "10 - 2 qancha?" kabi savollar.

Og'zaki diktant: O'qituvchi sonlar yoki arifmetik amalni aytadi, o'quvchilar esa javobni tezda og'zaki aytishadi yoki yozishadi.

3. Vizual materiallardan foydalanish

Plakatlar va kartochkalar: Plakatlar yoki maxsus tayyorlangan kartochkalar yordamida arifmetik amallarni ko'rsatish mumkin. Masalan, har bir kartochkada bir misol yoziladi va o'quvchilar navbatma-navbat javob berishadi.

Interaktiv doskalar: Zamonaviy texnologiyalardan foydalanib, interaktiv doskalarda savollarni ko'rsatish va o'quvchilarni javob berishga jalb qilish mumkin.

4. Mavzuni kontekstual qilish

Haqiqiy hayot misollari: O'quvchilarga haqiqiy hayotdan misollar keltirish orqali arifmetik amallarni o'rgatish. Masalan, do'konda xarid qilish yoki pul sanash kabi vaziyatlarda hisoblashlar qilish.

Hikoyalar va masallar: Qiziqarli hikoya yoki masallar orqali matematik savollarni o'rtaga tashlash va ularni yechishni so'rash mumkin. Bu usul o'quvchilarning e'tiborini tortadi va matematikani hayotiy vaziyatlar bilan bog'lashga yordam beradi.

5. Mashqlarni takrorlash va mustahkamlash

Har kuni qisqa vaqt ajratish: Har kuni darsning boshida yoki oxirida qisqa vaqt ajratib, og'zaki hisoblash mashqlarini o'tkazish. Bu o'quvchilarning bilimlarini muntazam mustahkamlashga yordam beradi.

Turli darajadagi mashqlar: O'quvchilarning bilim darajasiga qarab turli murakkablikdagi mashqlarni tanlash. Yengil mashqlardan boshlanib, asta-sekin murakkabroq mashqlarga o'tish.

Natijalar va muhokamalar (Results and Discussions). Arifmetik amallarni o'rganishdagi navbatdagi juda muhim masalalar og'zaki va yozma hisoblash usullaridan ongli foydalanish asosida o'quvchilarda hisoblash ko'nikmalarini shakllantirish bilan bog'liqdir. Og'zaki hisoblashlarning asosiy ko'nikmalari 1 va 2 sinflarda shakllanadi. 2 - sinfda "Minglik" mavzusida hisoblashlar ustida ish boshlanadi va bu ish 3 - sinfda poyoniga yetadi. Shu bilan birga yozma hisoblashlarda og'zaki hisoblash ko'nikmalari takomillasha bordi, chunki og'zaki hisoblashlar yozma hisoblash jarayoniga tarkibiy element sifatida kiradi. Og'zaki hisoblash ko'nikmalariga ega bo'lish yozma hisoblashlarni ko'proq muvaffaqiyatli bajarishni ta'minlaydi. Hozirgi kunda boshlang'ich sinfda og'zaki, yozma hisoblash qobiliyatlarini o'stirish kundalik turmushda keng ravishda qo'llanadi, og'zaki hisob o'quvchilar oldiga, berilgan har bir aniq hol uchun qulay hisoblash usullarini olish zarurligini qo'yadi va shu bilan ularning zehnini ochadi. Undan tashqari, u yozma hisoblashlarni osonlashtiradi. Og'zaki hisoblash sanoq sistemasini osonlashtiradi va amallarni bajarish usullariga asos bo'lgan xususiyatlarni yaxshiroq tushunish va o'zlashtirib olishga yordam beradi va bundan tashqari amallarni bajarish uchun odatda ishlatiladigan qoidalardan tashqari chiqishga va

qisqaroq usullar ishlatishga imkon berib, o'quvchilarning kuzatuvchanlik sezgisini va ziyrakligini oshiradi.

Og'zaki hisoblash mashqlaridan foydalanish boshlang'ich sinflarda matematika darslarining samaradorligini oshirishda katta rol o'ynaydi. Quyida turli usullar va ularning natijalari hamda muhokamalari keltirilgan.

O'yinlar va musobaqalar

Natijalar: O'yinlar va musobaqalar orqali o'quvchilar matematika darslariga faolroq qatnashadilar va qiziqishlari ortadi. Bunday faoliyatlar o'quvchilarning tezkorlik va aniq hisoblash qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Muhokama: O'yin va musobaqalar o'quvchilarning matematikadan olgan bilimlarini kuchaytiradi, ularni mustahkamlaydi va jamoaviy ishlarni rivojlantiradi. Bu usullar o'quvchilar orasida raqobat ruhini shakllantiradi va ularda ijobiy munosabatni uyg'otadi.

Vizual materiallardan foydalanish

Natijalar: Plakatlar, kartochkalar va interaktiv doskalar yordamida o'tkazilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi va mavzuni yaxshiroq tushunishlariga yordam beradi.

Muhokama: Vizual materiallar o'quvchilarning vizual qobiliyatlarini rivojlantiradi va ular uchun matematik amallarni yanada tushunarli qiladi. Bu usul orqali o'quvchilar mavzuni tez va oson o'zlashtiradilar.

Xulosa (Conclusion).

Xulosa qilib aytish mumkinki, boshlang'ich sinflarda matematika darslarida og'zaki hisoblash mashqlaridan foydalanish, o'quvchilarning matematik qobiliyatlarini oshirish va bilimlarini mustahkamlashda samarali usullardan biridir. O'yinlar va musobaqalar, vizual materiallardan foydalanish, haqiqiy hayot misollariga asoslangan mashqlar, muntazam takrorlash va mustahkamlash kabi usullar darslarni qiziqarli va interaktiv qilishga yordam beradi. Turli usullarni qo'llash orqali o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirish va ularning hisoblash ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin. Shu tariqa, og'zaki hisoblash mashqlari o'quvchilarning matematik bilimlarini mustahkamlash va ular orasida matematika faniga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar (References);

1. Abdurashidova, D. (2020). Boshlang'ich sinf o'quvchilarining matematik tafakkurini rivojlantirish usullari. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Karimov, O. (2018). Matematika darslarida innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
3. Nazarova, M. (2019). Boshlang'ich ta'limda matematika o'qitish metodikasi. Samarqand: SamDU nashriyoti.
4. Raxmonov, A. (2021). Matematika darslarida o'quvchilarning kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirish. Buxoro: BuxDU nashriyoti.
5. Qodirova, N. (2017). Boshlang'ich sinflar uchun matematika o'qitish usullari. Andijon: AndijonMU nashriyoti.
6. Xudoyberganov, H. (2016). Boshlang'ich ta'limda og'zaki hisoblashning o'rni. Farg'ona: Farg'ona nashriyoti.
7. Saidova, L. (2018). O'qitish jarayonida matematik tafakkurni rivojlantirish. Namangan: NamanganMU nashriyoti.
8. Yusupov, Z. (2020). Matematika darslarida didaktik o'yinlar. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
9. Tursunova, D. (2021). Boshlang'ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanish. Qarshi: QarshiDU nashriyoti.
10. Usmonov, K. (2019). Matematika o'qitishning zamonaviy usullari. Nukus: NukusDU nashriyoti.